

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЧЕСЬКОГО ПРАВИТЕЛЯ ВЛАДИСЛАВА II (1140-1172)

У 1140 році помер чеський князь Собеслав I. Однак престол зайняв не його син Владислав, як цього домагався батько ще за життя, а найстарший із нащадків Владислава I (1109-1117, 1120-1125) – Владислав II. Успіх останнього головним чином був зумовлений збитком обставин. З одного боку наміри поміркованого Собеслава щодо свого первістка наптовхувалися на протидію знаті. Але разом з тим великі феодалі не наважувалися голосувати й за удільних князів Конрада II Зноємського чи Вратислава Брненського (також із династії Приємисловичів), побоюючись, очевидно, їх могутності. Саме тому обрання Владислава II чеським правителем здавалося своєрідним компромісом. Угрупування вельможі Начерата, котре активно проптовхувало Владислава II, розраховувало на недосвідченість свого кандидата й шпекало надії легко маніпулювати трицятилітнім князем.¹

Всупереч сподіванням своїх чеських покровителів Владислав II досить швидко при звичався до ситуації. До того ж, дієву підтримку в його боротьбі з удільними князями надав німецький король із династії Штауфенів (Гогенштауфенів) Конрад III (1138-1152). Хоча Конрад і відплив спочатку чеське лено синові Собеслава I, але вже в квітні 1140 р., з обранням Владислава II, визнав владні повноваження останнього над Богемією. Така поведінка німецького правителя стве зрозумілою, коли зважити на те, що дружина Владислава II Гертруда (дочка Леопольда III Бабенберзького) була зведеною сестрою Конрада III – від однієї матері Агнеси (доньки німецького імператора Генріха IV), але від іншого батька. Обділений Владислав Собеславич наприкінці 1140 р. постіпив до свого дядька угорського короля Бейли II Сліпого (1131-1141) по допомогу. Важко сказати, чи захотів би миролюбивий Бейла II влітуватися в чеські справи, бо 13 лютого 1141 р. він раптово помер, залишивши племінника та прихильників, що його супроводжували в Угорщині, розчарованими і вбитими горем.²

Однак ця обставина не вплинула на задуми чеської опозиції, котра почала активно готуватися до боротьби з Владиславом II. Чеські втікачі дуже швидко повернулися з Угорщини й присягнулися до союзу фрондуєчих князів, які збиралися в Моравії для організації походу проти Владислава II. До Конрада II Зноємського, якому заколотники запропонували пражський трон, зголошувалися й інші моравські та

чеські Пріємисловичі. Заклики Владислава II до розсудливості виявилися марними.³ Залишається відкритим питання про реальність втручання в чеські події Угорщини. Шукаючи на нього відповідь, потрібно брати до уваги й те, що Конрад II Зноємський мав за жінку доньку Уроша I Сербського (1115-1131) – Марію.⁴ Сестра ж останньої Лона (Слена) була дружиною угорського короля Бейли II Сліпого, а на даний момент – виконувала функції регентки при малолітньому Гейбі (1141-1162). Тому запропонований фрондою королівський титул Конрадові II Зноємському мав, передусім, політичне підґрунтя й був розрахований на підтримку з боку Угорщини.⁵

Навесні 1142 р. моравське військо, підсилене дружинами бунтівних вельмож із Чехії, вирушило на Прагу. Владислав II з братами Демолтом, Індражіхом та оломоуцьким єпископом Здіком (1126-1150) зустрів противника наприкінці квітня 1142 р. аж у центральній Чехії біля м. Часлав. Владислав II у кривавій битві зазнав нищівної поразки.⁶ Відтак Конрад II Зноємський обложив празький град. Його оборону Владислав II доручив Демолтові, а сам кинувся до Конрада III з проханням про допомогу. Щоб підтримати Владислава II, німецький король зі своїми загонами вторгся в Чехію. З імперським військом Конрад II Зноємський не хотів мірятися силою, зняв облогу Праги й відійшов у Моравію. На початку червня 1142 р. союзники вступили в Прагу, після чого, отримавши винагороду, Конрад III покинув Чехію.⁷

Внаслідок цього становище Владислава II в країні на деякий час змінило. Спустошливим нападом на Моравію 1143 р. він покарав її бунтівних удільних князів. Але на початку 1145 р. Конрад II Зноємський зі своїми прибічниками вчинив грубий і зухвалий напад на єпископа Здіка, щоб помститися за його діяльність на користь Владислава II в 1142 р. Це сталося на кордоні Моравії, коли єпископ подорожував до Риму. Єпископ Здік уникнув смерті лише дивом. Папа Євген III (1145-1153) наказав суворо покарати злочинців, серед яких виявився й Владиславів брат Демолт.⁸ Постає питання, яким чином останній опинився в опозиції до Владислава II, адже ще 1142 р. був його вірним союзником. Моравський історик Б. Дудік вбачав у зраді Демолта зв'язок між заходами чеської фронди та німецькими справами, а саме з інтересами впливової й багатой родини Вельфів. З нею Демолт був у родинних стосунках по лінії своєї дружини. Вельфи таким чином мали можливість переманити Демолта на бік Конрада II Зноємського.⁹ Знову закрутилося колесо династичних спорів між Пріємисловичами, послаблене енергійним вступом Владислава II на

міжнародну арену, зокрема, надання ним допомоги австрійським маркграфам Бабенбергам.

Як відомо, Конрад III із самого початку свого вступу на німецький трон був змушений вести боротьбу з Вельфами. На той час найбільші амбіції проявив їх представник герцог Баварський (1126-1138) і Саксонський (1137-1139) Генріх Гордий. Побоюючись посилення його влади, Конрад III передав Саксонію маркграфу Альбрехту (на прізвисько Медвідь), в особі якого знайшов сильного союзника.¹⁰ Відтак король відібрав у Генріха Гордого й герцогство Баварію, яке передав своєму зведеному братові австрійському маркграфу Леопольду IV Бабенбергу (1136-1141). До речі, його дружиною була Собеславова донька Марія.¹¹ Після смерті 1139 р. Генріха Гордого брат останнього Вельф VI продовжував чинити опір політиці Конрада III. Втім, у жовтні 1141 р. Леопольд IV Бабенберг помер і між противниками відкрився шлях до примирення, якого було досягнуто у Франкфурті в травні 1142 р. Син Генріха Гордого Генріх Лев отримав Саксонію, а Баварія дісталася молодшому братові Леопольду IV Бабенберга – Генріху Язомирготу. Йому ж віддала свою руку Гертруда, вдова Генріха Гордого і донька німецького імператора Лотаря III (1125-1137). Вона особисто прибула до Франкфурта й шлюбні рейхстагу закінчилися весіллям.¹²

Однак примирення 1142 р. не поклато кінець протистоянню, яке невдовзі розгорілося з новою силою. Боротьбу за вельфські права на Баварію уже з Генріхом Язомирготом продовжив Вельф VI, дядько Генріха Лева. В 1145–1146 рр. війна між Вельфами та Бабенбергами проходила в Баварії біля Регенсбурга. Генріху Язомирготу доводилося вести її проти єпископа регенсбурзького Генріха, а разом з тим підбиватися й від його союзника Отакара VII Штирійського (1129-1164), також прихильника й родича Вельфів. У цій ситуації Язомиргот покликав на допомогу чеського князя Владислава II. Відданий Конраду III і одружений на рідній сестрі Генріха Язомиргота правитель Чехії негайно надав поміч своєюкові. Облога Регенсбурга австрійським і чеським військом почалася в 1145 р. й тривала до літа 1146 р.¹³

Відтак нові обрії для зовнішньополітичної діяльності Владислава II відкривалися в Польщі. Коли ж польський князь Болеслав III Кривоустий (1102-1138) встановив, аби після його смерті кожний із синів управляв спадковим уділом, він тим самим прагнув запобігти феодальній роздрібленості країни. Досяг, однак, протилежного. Умова, що найстаршому із синів повинна належати верховна влада, а з

нею – і титул великого князя не спрацювала. Верховний сенатор Владислав II (1138-1146), старший син Болеслава III Кривоустого, марно намагався підпорядкувати собі молодших братів. У цій безперервній боротьбі поганим порадником йому була дружина Агнеса Бабенберзька, зведена сестра Конрада III. У 1146 р. Владислав II Болеславич отримав від Конрада III в лен Польщу, але не зумів перемогти об'єднані сили братів і був вигнаний із країни. У поході, який задля порядку свого васала організував німецький король, взяв участь і чеський князь Владислав II, адже його дружина Гертруда доводилася рідною сестрою Агнесі Бабенберзькій. Польські князата, проте, відстояли власні інтереси й розчарований “верховний сенатор” із думкою про помсту мусив вдовольнитися притулком у Німеччині (звідси й пішло “Владислав Вигнанець”).¹⁴

Подальше втручання Конрада III у польські справи віддалив Другий хрестовий похід. Його початок прискорило завоювання в 1144 р. Елесси сельджуками. На вмовляння Бернарда Клервоського, найвпливовішої духовної особи тогочасної Європи, Конрад III погодився очолити хрестовий похід разом із французьким королем Людовіком VII (1137-1180).¹⁵ Подібно до багатьох світських та церковних феодалів, у похід став збиратися і чеський князь. Однак рицарство Владислава II вирушило на південний схід із записанням. У хрестовому поході також взяли участь брат князя Індраж і кузен Спігітнев. Крім того, до складу чеського війська входила і польська дружина Владислава II Вигнанця. Управління Богемією на період походу Владислав II доручив братові Десполтові. Останній, між тим, проявив себе як енергійний правитель і зумів зберегти спокій у державі.¹⁶

З Конрадом III чеські підрозділи зустрілися, очевидно, в Нікеї, куди після катастрофи біля Доріеля відступило німецьке військо. Чехи зуміли уникнути великих битв і брали участь лише в локальних сутичках між хрестоносцями та мусульманами. У Константинополі Владислава II прийняв візантійський імператор Мануїл I Комнін (1143-1180). З ним чеський правитель підтримував дипломатичні стосунки вже давніше.¹⁷ Незрозумілим, однак, є повідомлення візантійського хроніста Іоанна Кіннама про ніби –то визнання Владиславом під час другого хрестового походу васальної залежності від Мануїла I Комніна.¹⁸ Останній, скоріш за все, домігся від чеського правителя обіцянки, що вся відвойована ним від мусульман територія буде вважатися візантійським леном. У 1148 р. чеська експедиція повернулася додому.

Майже дворічна відсутність Владислава II у Чехії свідчила про його досить стійкі позиції в країні. Похід численними землями, перебування у Візантії й контакти, нав'язані з монархіями дворами Імперії і сходу, збагатили кругозір Владислава II та додали йому життєвого досвіду. Постійний контроль своїх дій чеський князь відчував і з боку Конрада III, котрий, однак, 5 лютого 1152 р. помер. Він не подумав про передачу корони своєму синові Фрідріхові, якому тоді було всього 8 років. Разом із престолом Конрад залишив опіку над нащадком своєму племінникові герцогу Фрідріхові Швабському, котрий відомий в історії під італійським прізвиськом Барбаросса (Рудобородий). На рейхстазі у Франкфурті його й було обрано німецьким королем.¹⁹ Фрідріх I Барбаросса (1152-1190) вирішив відразу ж скористатися титулом, щоб зміцнити монархічну владу в Німеччині й підняти престиж Священної Римської імперії.²⁰ Універсалістські інтереси Фрідріха I охоплювали й центральноєвропейський регіон. Тому й не дивно, що до його військових та політичних проєктів був утягнутий і чеський князь Владислав II (1140-1173).

Слід відзначити, що в перші роки Фрідріхового володарювання Владислав II намагався триматися від німецького імператора на відстані. Головною причиною такої ситуації було прагнення до проведення чеським князем самостійної зовнішньої політики. Зближення Владислава II й Фрідріха I Барбаросси настало влітку 1156 р. під час одруження останнього з Беатрис Бургундською. Між обома правителями було укладено таємну угоду, згідно з якою чеський князь погодився надати цесареві військову допомогу в поході проти італійського міста Мілан. Натомість Фрідріх I пообіцяв подарувати Владиславу II королівський титул і повернути головне місто Верхньої Лужиці Будшин, яке колись було підвладне чеському князеві Вратиславу II (1061-1092, з 1085/86 – король).²¹

Перед походом в Італію Барбаросса вирішив покарати норовливих польських княжат, конфлікт між якими визрів давно й дедалі поглиблювався. Суть у тому, що правитель Кракова й Мазовії Болеслав IV Кучерявий (1146-1173), молодший син Болеслава Кривоустого, наперекір своєму старшому братові Владиславу II Вигнанцю зумів підкорити собі Польщу. Усунутий від влади Владислав II Вигнанець попросив помочі у Фрідріха I. Імператор через послів намагався умовити Болеслава IV, щоб той передав братові, не допускаючи при цьому його до управління державою, хоча б частину батьківської спадщини. Однак Болеслав IV Кучерявий уперто

відмовлявся йти на поступки, чим викликав гнів Барбаросси і дав останньому привід до збройної виправи в Польщу, щоб поставити правлячих там князів у васальну залежність від імперії.²² Оскільки Владислав II Вигнанець був одружений на Агнесі Бабенберг, сестри дружини чеського князя, то він звернувся по допомогу й до нього.²³ Тому німецькому імператору не потрібно було докладати великих зусиль, аби на рейхстазі в Бамберзі (червень 1157) залучити до участі в поході й володаря Чехії.²⁴

Влітку 1157 р. об'єднане німецько-чеське військо перейшло Ельбу й швидко досягло Вроцлава, а відтак і Познані. Болеслав II Кучерявий був змушений при посередництві чеського князя Владислава II розпочати переговори про мир. За умовами договору, укладеного під Познанню в 1157 р., Польща ставала імперським васалом і мала сплатити значну данину. Крім того Болеслав IV зобов'язувався поставити Барбароссі військовий контингент і примиритися з братом. Однак що обіцянку так і не було виконано, а 1159 р. Владислав II Вигнанець помер.²⁵

У січні 1158 р. відбувся імперський сейм у Регенсбурзі. Саме тут стало відомо про таємні домовленості між німецьким імператором та чеським князем. Очевидець цих подій, нотар і канонік Празького костела Вінценцій, лише, що 11 січня імператор Фрідріх I Барбаросса нагородив Владислава II за вірну службу королівським вінцем (regio diadimante) й проголосив його королем.²⁶ Про цю подію містяться згадки і в інших тогочасних чеських джерелах. Скажімо, "Хроніка Сазавського монаха" навіть наводить мотиваційну промову Фрідріха I Барбаросси, після чого той "наказав принести золоту корону, перлами та іншими дорогоцінним камінням дивовижно прикрашену", щоб дарувати її чеському володареві. Удостоївшись такої шани, підсумовує літописець, "славний князь Владислав повернувся з величезним тріумфом і радістю" додому.²⁷ А 18 січня 1158 р. імператор своєю грамотою надав Владиславу II та його нащадкам право носити діадему тоді, коли сам надягає корону, тобто на Різдво, Великдень, Зелену неділю (Трійцю) й особливо в дні св. Вацлава і св. Войтеха. Цей привілей має чеський правитель приймати тільки з рук празького єпископа Данієла, оломоуцького єпископа Яна та їх наступників. Крім того, Фрідріх I Барбаросса дозволив Владиславу II збирати податок з польських земель, котрий його попередники, чеські князі, отримували з давніх-давен.²⁸

В Регенсбурзі Владислав II підтвердив готовність виступити разом із Фрідріхом I Барбаросою проти міста Мілан. Однак чеські

політики сприйняли намір свого правителя досить холодно: на відміну земського сейму дорікали Владиславу II за ігнорування ним своїх порад і не поспішали давати згоду втягувати країну у військові справи німецького імператора. В усьому звинуватили єпископа Данієла, котрий визначав основні напрямки зовнішньої політики празького князя. Й лише після того, як було повідомлено про добровільність участі в поході та його спорядження на кошти Владислава II, опір вигнаних послабився. Тому й не дивно, що до збройної виправи в місто зголосилася не тільки войовнича "золота молодь", але й чимало простих і бідних чехів.²⁹

Нарешті, в травні 1158 р. чеське рицарство рушило на південь. Владислава II супроводжували брат Демолт, празький єпископ Данієл, віннеградський пробст Гервасій і ряд вельмож та чиновників на чолі своїх озброєних дружин. Як авангард імператорської армії, загони Владислава II досить швидко досягли широкої падуанської рівнини. Відтак, після боїв з Брешиєю, в кінці липня чеське військо з'єдналося з головними силами Фрідріха I Барбаросси й на початку серпня відійшло до Мілана. Позаяк укріплене й неприступне місто не можна було захопити лобовою атакою, імператор вирішив розпочати його облогу. Проти кожної із 7 міланських брам було поставлено частину війська. Чеські дружини стояли біля воріт св. Діонісія.

Під час облоги чеські лицарі майже щоденно відзначалися, здійснюючи постійні вилазки й завдаючи противнику чимало шкоди. Сам Владислав II в одній із сутичок убив міланського gonfaloniera. Тільки-но в Мілані взяла гору партія примирення, вона відразу почала переговори про припинення бойових дій. Підтвердженням авторитету Владислава II було те, що саме до нього звернулася делегація обложеного міста за посередництвом у роз'язанні конфлікту. У виробленні умов капітуляції брав участь і празький єпископ Данієл. Окрему угоду з цього питання виробив його капелан Вінценцій.³⁰ Міланцям не залишалося нічого, як здатися на умовах, запропонованих Фрідріхом I, що й сталося 1 вересня 1158 р. Мілан мав сплатити величезну данину, видати триста заручників, відмовитися від права карбувати монету й справляти торгові та дорожні збори.³¹ А 8 вересня відбулася церемонія підкорення бунтівного міста. Того ж дня в присутності багатьох німецьких та італійських княжат Барбаросса знову прикрасив голову Владислава II королівською короною. Цим урочистим актом імператор не тільки висловив своєму чеському союзникові публічну подяку, але й символічно підтвердив його підвищення в Регенсбурзі. Вшанований в

такий спосіб, Владислав II вирушив з порццлим військом у зворотню дорогу до Чехії. За наполяганням цесаря, залишив в Італії єпископа Данієла, вправність і досвід якого високо цінував Фрідріх I Барбаросса.³²

Завдяки нагороді в Регенсбурзі та повторній коронації біля переможеного міста Мілан, Владислав II в очах сучасників досяг вершини своєї могутності. В 1158 р. він відкинув князівську титулатуру й, уже як король, почав іменуватися Владиславом I. Його успішне сходження стало можливим, по-перше, завдяки сприятливій політичній ситуації, що проявилася в боротьбі за утвердження верховних прав Фрідріха I Барбаросси на території Італії (адже імператор потребував союзників саме тут), а, по-друге, завдяки ремінісценції на королівський титул свого діда чеського князя Вратислава II. Найбільшу користь при цьому отримав Барбаросса, позаяк Владислав II надалі тісно прилязувався до політичного курсу Гогенштауфенів. Наділення права носити королівську діядему розглядалося як вираз цесарєвої зверхності, тим більше, що для Фрідріха I зробити це було нескладно. Беручи участь у міланському поході, чеський правитель узяв на себе досить високі зобов'язання, і щоб надалі утримувати своє політичне реноме, мусив у майбутньому затрачати на це багато енергії. Він був свідомий того, що в союзі з цесарем зможе впливати на внутрішню ситуацію сусідніх країн. Разом з тим, як влучно відзначає дослідник Й. Жемлічка, чеська політика якраз на той час почала втрачати свою індивідуальність.³³

У січні 1159 р. міланці, невдоволені тим, що імператор намагався утвердити при владі в місті своїх ставлеників, повстали. Їх підтримали Бреція й маленьке містечко-кріпость Крема. Фрідріх I Барбаросса, котрий восени 1158 р., поклавшись на свій попередній успіх, відіслав за Альпи більшу частину союзних військ і виявився не в змозі завдати нищівного удару. Сил, що залишилися в його розпорядженні, для нового підкорення Мілану було явно недостатньо. Тоді в липні 1159 р. імператор підійшов до містечка Крема й шість місяців тримав в облозі його жителів. Захопивши нарешті в січні 1160 р. цю маленьку фортецю, Барбаросса наказав зруйнувати її дощенту.³⁴

До цих труднощів додалися чвари з папським престолом. Після смерті Адріана IV (1154-1159) противники Фрідріха I обрали папою Александра III (1154-1181), а прихильники – Віктора IV (1159-1164). Роз'єднанням папської влади зумів скористатися Барбаросса. Він скликав у Павії церковний собор (лютий 1160), на якому Александра III було позбавлено влади. Останній в свою чергу відлучив Фрідріха I

від церкви.³⁵ Цесар зрозумів, що його чекає похід на Рим. Але перш за все він хотів утвердитися в Ломбардії. Зібравши васалів із Німеччини й Італії, Барбаросса у травні 1161 р. знову обложив Мілан.

До оновлених боїв у Північній Італії долучилася й чеська допоміжна армія, яку привели брат короля Делот та Владиславів верністок Бедржіх. Однак на даний момент для Барбаросси значно важливішою була підтримка Чехією Віктора IV. Навіть угорський король Гейза II став проявляти до Александра III свої симпатії, змисливши які не зумів навіть дипломатичний хист єпископа Данієла.³⁶ В складній обстановці боротьби з вторгненнями в Угорщину византійського імператора Мануїла I Комніна, Гейза II деякий час намагався підтримувати Фрідріха I Барбароссу. Це, зокрема, проявилось у відправці угорського допоміжного загону цесарєві в 1158 (1157) р., коли той воював проти міста Мілан. Але німецький імператор прагнув примиритися з Мануїлом I й перетворити Угорщину на свого васала. Дізнавшись про це, Гейза II у 1161 р. звернувся до французького короля Людовика VII з посланням, в якому пропонував укласти союз проти Барбаросси на користь папи Александра II.³⁷ На ту пору, під тиском місцевого кліру, останнього вже визнала Франція, а разом з нею і Англія. Тому ймовірність залучення до антинімецької коаліції угорського володаря дуже непокоїла Фрідріха I.

Насправді ж реальних підстав для стурбованості не було. Александр II у Римі не втримався й мусив шукати притулок у Франції. До завершення наближалася й облога Мілану. Фрідріх I запропонував його мешканцям надзвичайно жорсткі умови капітуляції, гарантуючи їм життя, а місту існування: засипати рови, зруйнувати мурини й вежі; видати триста заручників, прийняти цесарського намісника-подесту, виплатити контрибуцію, спорудити за свій рахунок замок для імператора, не вступати в союз з жодною державою. Мілан відмовився. Проте 1 березня 1162 р. магістрати Мілану були змушені здати місто Барбароссі, котрий наказав жителям покинути його стіни, а солдатам – пограбувати і спалити будинки. Мілан було повністю зруйновано.³⁸

Крім військових акцій в Італії Владислав II ішов назустріч Барбароссі й у інших починаннях. У цьому контексті особливо активно чеський правитель перейнявся угорськими справами. Після смерті Гейзи II (1162) в Угорщині розпочалися сутички між Іштваном III, неповнолітнім сином померлого короля, та Гейзовим братом Іштваном IV. Оженюючись на принцесі з династії Комнінів, Іштван IV,

при допомозі візантійського імператора Мануїла I Комніна, в січні 1163 р. захопив угорський трон.³⁹ Прагнучи посилити залежність Угорщини від імперії, чварами серед Арпадовичів вирішив скористатися й Фрідріх I Барбаросса. Він доручив королеві Чехії збройно підтримати Іштвана III. Такий крок Владислава II розцінювався позитивно як Іштваном III, так і його матір'ю Євфросинією (вдовою Геїзи II). Адже двоє синів чеського володаря мали за дружин сестер Іштвана III. Сприяючи останньому, Владислав II боронив також принцип майорату, який прагнув запровадити й у Чехії.⁴⁰

У 1164 р. Владислав II зі своїм військом вступив на територію Угорщини. Назустріч йому, форсувавши Дунай, рухалася армія, очолювана Мануїлом I Комніном. До битви, однак, не дійшло. Як відзначає константинопольський придворний історик Іоанн Кіннам (після 1143 – поч. XIII ст.), візантійський імператор направив до чеського короля свого посла. Останній мав пригадати Владиславу II, як той під час другого хрестового походу добровільно визнав себе васалом Мануїла I, а нині, воюючи проти нього, порушує клятву сеньйору. У відповідь Владислав II запевнив Мануїла I в тому, що не забув даних йому колись обіцянок і прибув на угорську землю не заради війни з василевсом, а для захисту Іштвана III, котрий несправедливо постраждав від свого дядька.⁴¹ Під час переговорів Владислав II домогся визнання Іштвана III (1163-1172) королем Угорщини, а його брат Бела, інтереси якого відстоював Мануїл I, отримав у володіння провінції Срем, Хорватію й Далмацію.⁴²

На цей раз мирне вирішення угорського питання стало проявом дружніх стосунків Чехії та Візантії. Неабияку роль тут відіграв і шлюб Владиславової внучки з представником династії Комнінів. Багаті дарунки Іштвана III та його матері принаймні частково компенсували військові витрати. Але незабаром протистояння Угорщини й Візантії набуло подальшого продовження. На боці Іштвана III спільно з Фрідріхом I Барбаросою знову виступив Владислав II.⁴³ До цього слід додати, що в міжособній боротьбі за угорську корону взяли активну участь і окремі руські удільні правителі. Адже батьком Євфросинії був великий князь Київський Мстислав Володимирович (1125-1132)⁴⁴, а одну з доньок галицького князя Ярослава Володимировича Осмомисла (1159-1187) ще малою посватали за Іштвана III й відіслали на виховання в Угорщину. Проте шлюб цей у 1164 р. розладнався, бо Ярослав Осмомисл підтримав Мануїла I Комніна в його війні з угорцями.⁴⁵

Між тим папську схизму не розв'язала навіть смерть Віктора IV (1164). Стараннями Фрідріхового канцлера, кельнського архієпископа Рейнгольда Дассельського (1159-1167), папський престол "посів" Пасхалій III (1164-1168). У травні 1165 р. учасники імперського сейму у Вюрцбурзі під тиском Барбаросси поклялися ніколи нікого не обирати папою, крім Пасхалія, а якщо він помре, – кого-небудь із його ж нарі.⁴⁶ Шляхи до компромісу закрилися. Незважаючи на значні зусилля імперської дипломатії, Александра III так і не вдалося вмовити й він через деякий час повернувся до Риму. Жорстока політика Фрідріха I відштовхнула від нього й деякі північноіталійські міста, які колись визнавали його своїм сеньйором, а тепер згуртувалися навколо папи Александра III. Спираючись на підтримку останнього, Мілан відбудував стіни і 1165 р. увійшов до оборонного союзу в складі Венеції, Верони, Віченци та Павії (Веронська ліга).⁴⁷

У жовтні 1166 р. Барбаросса знову спустився в Італію. В поході взяв участь і чеський корпус під командуванням Демолта. На службі в імператора проявив свої здібності також єпископ Данієл.⁴⁸ Перш за все імператор прагнув позбавити влади Александра III. Це можна було зробити тільки в разі завоювання Риму, що й осталося у червні 1167р. Саме тут, у вічному місті, 30 липня відбулася урочиста інтронізація Пасхалія III в одязі паломника втіх у Беневент. А 1 серпня 1167р. в римському соборі св. Петра Пасхалій III вінчав Барбароссу та його дружину Беатріс імператорською короною.⁴⁹ Однак тріумф виявився короточасним. Імператорське військо знесилила епідемія чуми. Йї жертвами стали також Рейнгольд Дассельський, Вельф VII, Демолт і єпископ Данієл.⁵⁰ Втрата брата та єпископа Данієла дуже засмутила Владислава II, адже перший прославився доблестю, а другий умів виправляти промахи чеського короля й примиряти його з імператором.

Після смерті Данієла Владислав II вступав у справи, які настроїли проти нього Фрідріха I й швидко підрвали престиж правителя Чехії. Спочатку деякі самостійні акції чеського короля, зокрема, напад на володіння Вельфа VII, Барбароссу лише роздратували, але не внесли у стосунки імператора з Владиславом II принципових розходжень. Проте боротьба Владислава II за архієпископський престол у Зальцбурзі вклала до рук Фрідріха I зброю, з допомогою якої він перетяв усі нитки, що зв'язували його з володарем Богемії. На такий крок Барбаросса йшов свідомо, бо бачив, що енергія старіючого Владислава II слабне, а опозиційні настрої в королівстві дедалі зростають. Все це зменшувало гарантії надходження подальшої військової допомоги імператору з Чехії. Коли в

1168 р. чеський король дозволив без згоди Фрідріха I обрати Зальцбурзьким архієпископом свого сина Войтеха, настав останній етап дружніх відносин між Владиславом II та Фрідріхом I Барбароссою.⁵¹

На перших порах Владислав II вдалося уникнути цісаревого гніву. Але Войтех дуже швидко втратив орієнтацію в чужому середовищі. Оскільки серед зальцбурзького духовництва переважали прихильники Александра III, під їх вплив потрапив молодий та недосвідчений архієпископ. Він не приєднався до Пасхалієвого наступника Каліста III (1168-1178), а тримався союзу з послідовниками Александра III. Така позиція Войтеха привела до того, що на імперському рейхстазі в Бамберзі (травень 1169) Барбаросса відмовився визнати його обрання архієпископом. Не подіяло навіть намагання Владислава II задобрити Фрідріха I грошима. Подальша Войтехова діяльність у Зальцбурзі стала неможливою. Та набагато згубніше вплинула на Владислава II втрата ним віри в свої можливості. До того ж, чеського короля сильно вразила смерть брата Ідржіха (після 1169 р.).⁵²

Дарма, що Владислав II особисто ніколи не складав Барбароссі клятву вірності і як король не приймав від нього Богемію в лен. Аж тепер він зрозумів, в якій глибокій залежності опинився від імператора. Влітку 1172 р. Владислав II на чолі своєї дружини супроводжував цісаря в Польщу. Допомагав йому в інтервенції на користь сина Владислава Вигнанця. Проте до покращення стосунків із Фрідріхом I це не привело. Зламаний фізично й духовно, Владислав II був зацікавлений лише в одному: зберегти королівський титул за своїм сином Бедржіхом, котрому в 60-х роках XII ст. довіряв Оломоуц. Він довго розмірковував, яким чином це можна зробити. Однак не придумав нічого кращого, як зрестися трону на користь Бедржіха. Це сталося наприкінці 1172 р.⁵³ Йдучи таким шляхом, Владислав II сподівався, що отримання ним 1158 р. королівської корони передбачало і принцип її успадкування сином (primogenitura). Проте насправді своїми діями Владислав II створив передумови для нової глибокої династичної кризи. В результаті, міжнародний авторитет чеського монарха швидко впав і Пршемисловичі знову втратили право на королівську корону.

Підсумовуючи, слід відмітити, що у своїй зовнішньополітичній діяльності Владислав II орієнтувався, головним чином, на Священну Римську імперію. Таку позицію володаря Чехії можна пояснити рядом причин. По-перше, неабияку роль при цьому зіграли родинні зв'язки Пршемисловичів із правителями окремих німецьких земель. По-друге,

утвердження Владислава на протрону проходило в умовах жорстокої династичної боротьби між нападками Бржетіслава I (1035-1055). А це в свою чергу вимагало пошуків союзників за рубіжем. По-третє, чеський князь намагався з допомогою Конрада III та Фрідріха I Барбаросси впливати на внутрішню ситуацію в сусідніх із Чехією країнах, насамперед, Угорщині та Польщі. Однак внаслідок тісної прив'язаності до політичного курсу німецьких монархів Владислав II потрапив у цілковиту імперську залежність, від якої не зміг звільнитися до останніх днів свого правління. Певною мірою він став винуватцем глибокого занепаду міжнародного становища Чеської держави на наступні десятиліття.

⁵¹ Žemlička J. Čechy v době knížecí (1034-1198). – Praha, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. – S. 230.

⁵² Гротъ К. Изъ исторіи Угріи и славянства въ XII вѣкѣ (1141-1173). – Варшава, 1889. – С. 60-61, 78.

⁵³ Žemlička J. Čechy v době knížecí (1034-1198). – S. 231.

⁵⁴ Ibid. – S. 226.

⁵⁵ Гротъ К. Изъ исторіи Угріи и славянства въ XII вѣкѣ (1141-1173). – С. 61.

⁵⁶ Kanovník vyšehradský // Fontes rerum Bohemicarum II. Ed. J. Emler. – Praha, 1874. – S. 235-237.

⁵⁷ Choc P Boje o Prahu za feudalismu. – Praha, 1957. – S. 180-186.

⁵⁸ Letopis Vincencia kanovníka kostela prazského // Fontes rerum Bohemicarum II. Ed. J. Emler. – Praha, 1874. – S. 414-416.

⁵⁹ Dudík B. Dějiny Moravy, III. Od roku 1125 až do roku 1179. – Praha, 1877. – S. 180, 182-183.

⁶⁰ Ереп О. Средние века (Всемирная история, т. 2). – СПб., 1997. – С. 296.

⁶¹ Žemlička J. Čechy v době knížecí (1034-1198). – S. 232.

⁶² Ереп О. Средние века (Всемирная история, т. 2). – С. 296-297.

⁶³ Österreich im hochmittelalter (907 bis 1246) / Red. A.M. Drabek. – Wien, 1991. – S. 271-280.

⁶⁴ Olejnik K. Obrona polskiej granicy zachodniej. Okres rozbięcia dzielnicowego i monarchii stanowej (1138-1385). – Poznań, 1970. – S. 97-99.

⁶⁵ Эпоха крестовых походов / Под ред. Э. Лависса и А. Рамбо. Изд. испр. и доп. – СПб., 1999. – С. 380.

⁶⁶ Žemlička J. Čechy v době knížecí (1034-1198). – S. 234.

- ¹⁷ Dvorník F. Manuel I. Komnenos a Vladislav II., král český // Z dějin východní Evropy a Slovanstva. Sborník věnovaný J. Bidlovi k šedesátým narozeninám. Uspořádal M. Weingart, J. Dobiáš, M. Paulová. – Praha, 1928. – S. 58-70.
- ¹⁸ Краткое обозрение царствования Иоанна и Мануила Крминновъ. (1118-1180). Трудъ Иоанна Киннама, переводъ / Подъ ред. проф. Карпова. – СПб., 1859. – С. 246.
- ¹⁹ Егер О. Средние века (Всемирная история, т. 2). – С. 302-303.
- ²⁰ Пако М. Фридрих Барбаросса. – Ростов-на-Дону, 1998. – С. 86.
- ²¹ Žemlička J. Čechy v době knížecí (1034-1198). – S. 236.
- ²² "Великая хроника" о Польше, Руси и их соседях XI-XIII вв.: (Перевод и комментарии) / Под ред. В.Л. Янина. – М., 1987. – С. 111.
- ²³ Nový R. Přemyslovský stát 11. a 12. století. – Praha, 1972. – S. 20-22.
- ²⁴ Žemlička J. Čechy v době knížecí (1034-1198). – S. 236.
- ²⁵ Labuda G. O stosunkach prawno-publicznych między Polska a Niemcami w polowine XII wieku // Czasopismo Prawno – Historyczne. – 1973. – T. 25. – S. 25-60.
- ²⁶ Letopis Vincencia kanovníka kostela pražského. – S. 427.
- ²⁷ Pokračovatelé Kosmovi. – Praha. Svoboda, 1974. – S. 25.
- ²⁸ Český kníže Vladislav II. získává královskou korunu. 1158, 18. leden // Minulost našeho státu v dokumentech. – Praha. Svoboda, 1971. – S. 33-34.
- ²⁹ Letopis Vincencia kanovníka kostela pražského. – S. 427-428.
- ³⁰ Žemlička J. Čechy v době knížecí (1034-1198). – S. 238.
- ³¹ Пако М. Фридрих Барбаросса. – С. 134.
- ³² Novotný V. České dejiny. Dílu I. Část 2. Od Břetislava I. do Přemysla I. (1034-1197). – Praha, 1913. – S. 884-903.
- ³³ Žemlička J. Čechy v době knížecí (1034-1198). – S. 239.
- ³⁴ Рыжов К. Все монархи мира. Западная Европа (Энциклопедия). – М., 1999. – С. 559.
- ³⁵ Егер О. Средние века (Всемирная история, т. 2). – С. 312.
- ³⁶ Volf M. Účast českých panovníků na říšských výpravách // Časopis Českého muzea, 82. – Praha, 1908. – S. 180-182.
- ³⁷ История Венгрии. В трех томах. – М., 1971. – Т. I. – С. 142, 146.
- ³⁸ Пако М. Фридрих Барбаросса. – С. 155-156.
- ³⁹ История Венгрии. – Т. I. – С. 132.
- ⁴⁰ Žemlička J. Čechy v době knížecí (1034-1198). – S. 261.
- ⁴¹ Краткое обозрение царствования Иоанна и Мануила Комнинновъ. (1118-1180). Трудъ Иоанна Киннама, переводъ / Подъ ред. проф. Карпова. – С. 244-248.
- ⁴² Dvorník F. Manuel I. Komnenos a Vladislav II., král český. – S. 68-70.

- ⁴³ Novotný V. České dejiny. Dílu I. Část 2. Od Břetislava I. do Přemysla I. (1034-1197). – S. 936-944.
- ⁴⁴ Кучерук О. Князі і князівни, королі і королівни // Хроніка – 2000. Український культурологічний альманах. – Випуск 31-32. – К., 1999. – С. 60.
- ⁴⁵ Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.С. Махновця. – К., 1989. – С. 322.
- ⁴⁶ Егер О. Средние века (Всемирная история, т. 2). – С. 315.
- ⁴⁷ История средних веков: В 2-х т.: Учебник / Под ред. С.П. Карпова. – М., 1998. – Т. 1. – С. 412.
- ⁴⁸ Novotný V. České dejiny. Dílu I. Část 2. Od Břetislava I. do Přemysla I. (1034-1197). – S. 956-961.
- ⁴⁹ Пако М. Фридрих Барбаросса. – С. 190.
- ⁵⁰ Volf M. Účast českých panovníků na říšských výpravách // Časopis Českého muzea, 82. – S. 182.
- ⁵¹ Žemlička J. Čechy v době knížecí (1034-1198). – S. 263.
- ⁵² Novotný V. České dejiny. Dílu I. Část 2. Od Břetislava I. do Přemysla I. (1034-1197). – S. 984-994.
- ⁵³ Letopis Jarlocha, opata kláštera milevského // Fontes rerum Bohemicarum II. Ed. J. Emler. – Praha, 1874. – S. 464.